

DE
FERRO CARBONICO.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
QUAM
ANNUENTE AMPLISSIMO MEDICORUM ORDINE
IN
UNIVERSITATE CAESAREA LITERARUM
DORPATENSI
PRO GRADU
DOCTORIS MEDICINAE
RITE ADIPISCENDO
LOCO CONSUETO PUBLICE DEFENDET

AUCTOR
IOANNES NATHAN. REYMANUS,
RIGA-LIVONUS.

DORPATI LIVONORUM,
TYPIS J. C. SCHÜNAMNII, TYPOGRAPHI ACADEMICI.
MDCCCXVIII.

#

AVUNCULO SUO DILECTISSIMO

CAROLO GUSTAVO ENGELL,

MAGNORUM BENEFICIORUM IN SE
COLLOCATORUM, MEMOR

TANQUAM PIETATIS ET GRATI ANIMI

TESSERAM

HAS LABORUM SUORUM PRIMITIAS

CONSECRAT

AUCTOR.

Imprimatur,

ea tamen conditione, ut, simulac typis excusa fuerit haec
dissertatio, septem exemplaria collegio, cui censura libro-
rum mandata est, tradantur.

Dorpati Livonorum d. xviii. Mens. Mart.

anni MDCCCXXVIII.

Dr. S a l m e n,

h. t. Decanus,

D 16680

Lectori S. Auctor.

Si quid in hoc opusculo, desideraveris
Lector candide ac benevole, qui de illo
recte judicandi facultate polles, indul-
geas, quaeso, atque veniam des tironi,
tirocinium ponenti, temporis brevitatem
atque conditionibus non satis commodis

circumscripto et, ut legibus academicis
satisfaciat, pro virium modulo eni-
tenti.

Dorpati Liv. die 18. Februarii,
anni s. MDCCCXXVIII.

De ferro carbonico in genere.

Datur sal quoddam, in quo ferrum statu oxydato
cum acido carbonico est consociatum.

Saepe quidem in ipsa rerum natura reperitur
a) e. g. in ferri stricturis, cum aliis ferri formis atque
aliis fossilibus nuptum. Genus quoddam aeris ferrei,
in ferri fodinis obvium, ferrum ochraceum seu spa-
thiforme denominatum, totum fere e ferri oxydulo
carbonico constat ¹⁾. Nativum hoc ferri oxydulum
carbonicum secundum Gmelinum ²⁾ rhomboïdum for-
ma conspicitur, quae ad rhomboïdes primitivas spathi,
calcem continentis, proxime accedunt et spatho modo
memorato duriores, candidae ac pellucidae, ponderis
specifici 3,82 inveniuntur. Humido aëri expositum,
lentius quam artificiale, cum acidi carbonici jactura,
in ferri oxyd-hydratum mutari dicitur. In calore,

1) J. J. Berzelius Chemie. 2. Bd. 1. Abthl. p. 342.

2) L. Gmelin Handb. der theoret. Chemie. 1. Bd. 1827

(secundum Doebereinerum) 4 partes gasis carbonici, unam circiter partem gasis oxydati carbonici evolvit atque connubium ferri oxydati cum oxydulo (Eisen-oxyd-Oxydul) relinquit. Acidum muriaticum tardius tantummodo spathum ferreum dissolvit; acidum carbonicum simul evolvens. Auctore Thenardo 3), illud crebro calcem continet carbonicam, quandoque Magnesiam carbonicam, quae difficilius solubilem ejus reddit naturam, interdum etiam Manganum carbonicum, quod ferro eam proprietatem impertire fertur, qua facilius in chalybém mutatur. b) Plurimi fontes minerales plus vel minus hujus salis continent, qua ferri oxydulum acidum carbonicum (secundum Gmelium), praesertim fontes qui germanice Pyrmontensis, Driburgensis, Gudowiensis, Reinerzensis, Frinsbergensis, Marienbadensis, Goepplingensis, Schwabachensis, Spadensis, Meinbergensis, Wildungensis et cet. vocantur 4). Ex quorundam opinione ferruginem, qua instrumenta ferrea, aëri atque humori exposita obducuntur, connubium acidi carbonici cum oxydo rubro ferri esse, affirmatur 5), secundum Thenardum prot. oxydhydratum carbonicum; secundum Gmelium, ac Prof. Osannum vero Ferrum oxydhydratum

tum. Haec ipsa ferrugo, si Berzelio fidem habes, 85,5 oxydi ferri et 14,7 aquae continet (Gmelinus). Oxydum ferri carbonicum, secundum Berzelium non per se, sed utique qua sal duplex existit. Alcalia bicarbonica ferri oxydhydratum solvant et cum eodem solutiones efficiunt ferrugineo flavas vel rubras, quae evaporando sal ferreum retinent neque aliter quam addito Kali caustico vel flamma a ferro, quod continent, liberari possunt. Ferrum metallicum cum hydrogenii evolutione per solutiones concentratas alcalium bicarbonicorum, solvitur atque haec solutio in aëre quam citissime fit flava. Oxydulum ferri carbonicum, minori quantitate sumum, aqua est solubile. Obtinetur tum, si ferri ramenta aqua carbonico repleta, perfundantur, tum si sales oxyduli ferri alcalibus carbonicis praecipitantur. Quod latex solubile conservare non potest, qua pulvis candidus in colorem viridem vergens ac voluminosus praecipitatur. In aëre decompertus et in et in oxydhydratum commutatur (vid. J. J. Berzelium, T. 2. Sect. 2.).

Remedium, quod sub nomine carbonatis ferri seu ferricarbonici (sic maxima pars illud nuncupat; Angli et alii subcarbonatem ferri, anglico idiomate, subcarbonate of iron, Franco-Galli simpliciter carbonate de fer appellant) est celebratissimum; secundum pharmacopoeam Londinensem 6) sequenti modo praeparatur:

1) *Handbuch der Pharmacie*, Bd. 1, S. 101.

3) L. J. Thenard Lehrbuch. Uebersetzt von G. F. Fechner. 3. Bd. 1826.

4) Hufel. Journ. 1824. Bd. 58. St. VI.

5) *Dictionnaire des sciences médicales*, T. 4. Paris 1813.

6) *Pharm. Coll. Reg. Méd. Lond.* Lips. 1816. pag. 41.

Rec. Ferri sulphatis ℥viii
 Sodae subcarbonatis ℥vi
 Aquae ferventis congiūm.

Ferri sulphatem et sodae subcarbonatem separatim liqua in aquae octariis quatuor; tum liquores inter se misce, et sepone, ut pulvis subsidat; deinde effuso liquore supernatante Ferri subcarbonatem aqua calida ablue, et charta bibulâ involutam leni calore exsiccâ.

Secundum pharmacopoeam borussicam et francogallicam loco natri carbonici kali carbonicum adhibetur; quod quidem nullam in praecipitatione differentiam adducere posse, luculenter patet. Affirmanae C. Sprengelio 7) natrium carbonicum praeferrunt, quia natrium sulphuricum facilius quam kali sulphuricum in aqua solvitur ideoque facilius ablui potest. Carmichael praecipitationem cum natro carbonico eam ob causam praeferre dicitur, quia remedium kali carbonico simplici paratum dolores excitare putatur propter certam kali caustici partem, quae simplici kali carbonico contineri existimatur. 8)

Praecipitatum ab initio sordide viridis coloris, cum sal dulcificatur et exsiccatur, mox in bruno-rubrum colorem transire et a magnete non attrahi fertur. 9)

Secundum chemicos celeberrimos, Berzelium, Gmelinum, Osannum ac Thenardum, hoc non est ferrum carbonicum, sed oxydulum ferri, a principio praecipitatum aëre et humore cito decomponitur et oxydhydratum ferri formatur. — Buchaenus ergo, iusta rerum chemicarum intelligentia ductus, ubi remedium nostrum indicatur, oxydulum ferri acidum carbonicum adhibendum commendat (quod sistitur, si e solutione virioli Martis, kali carbonici ope, ferrum carbonicum praecipites, hoc aqua destillata eluas, dein in lagena quadam, ita clausa ut aër accedere non possit, aqua carbonica repleta, agites, denique solutionem, istam post alicujus temporis intervallum limpidio fluxu a parte resoluta defundas et in lagenis aëris aditui non patentibus servos), vel etiam carbonate ferri nativo, ferro ochraceo spathiformi uti praecipit. 10)

Sed quoad modum, quo remedium nostrum praeparatur, ei adhaereo, qui in pharmacopoeis legitur, quoniam hac ratione ita mihi praesto est, ut certa a plurimis adhibitum deprehenditur. Equidem facile concesserim, si alii, alias secuti sententias chemicas, rectiora praescribunt praecepta; id vero antea exploratum atque probatum esse deberet, nihil inde minus

7) Curtii Sprengel institutiones medicae, T. V.

8) J. N. Rusts Magazin. 1. Bd. 2. Heft.

9) Pharm. Boruss. et G. W. Schwartz pharmakologische Tabellen. 2. Bd.

10) Repertorium für die Pharmacie, von Dr. J. A. Buchner und Dr. C. W. G. Kastner. 16. Bd. Nürnberg. 1824.

justi et commodi quoad usum medicum oriri posse. In omnibus pharmacopoliis, ubi de hoc medicamento inquirendi occasio mihi oblata fuit, pulvis quidam bruneo-ruber ad rationem, in pharmacopoea Londinensi vel borussica pro Ferro carbonico praescriptam, sub Ferri carbonici nomine praeparatus asservabatur et jubentibus medicis, in adhibendo hoc remedio prospero successu laetantibus, aegrotis exhibebatur.

Veteribus illud, quantumvis non sub nomine Ferri carbonici nec hodierna ratione praeparatum, haud in cognitum atque in usu fuisse, ob sequentia momenta probabile mihi videtur.

Melampus circa 1520 annos ante aera nostram, ut Apollodorus narrat, Iphicli cuidam fubigine vino imbuta vini genitalem restituasse dicitur.¹¹⁾ Dioscorides ferrugini magnam attribuit efficaciam¹²⁾; idem etiam de Plinio et Avicenna traditur¹³⁾. Galenus ferruginem ad usum externum, in ulceribus exuberantibus commendasse fertur¹⁴⁾, verum enim vero lapidem potius sanguinalem et ferri acritas adhibuisse vi-

detur. Loquitur de *la* simpliciter et praecipue acritatem respexisse verisimile est.¹⁵⁾

Ferrugo autem, secundum nonnullos est oxydhratum ferri, secundum alios Ferrum carbonicum et quovis respectu cum medicamine nostro congruit.

Crocus Martis veterum, modo probatis simo praeparatus, ferro, nunc carbonico dicto exacte respondet. Geoffroy senior¹⁶⁾: „dans les occasions, inquit, où on veut donner le Mars en substance, je préfère le Safran de Mars ouvert par la rosée à la limaille et aux autres Safrans.“ Idem ait Steph. Franc. Geoffroy¹⁷⁾ aliis verbis et celeberrimus Hoffmannus¹⁸⁾ eum crocum pro optimo habet „qui non ignem experitur, sed ex limatura Martis per certum tempus aëri libero exponenda conficitur.“ — Hic crocus nihil aliud quam ferrugo erat, ac de eo valet quod de posteriori dictum est. — Pro croco Martis aperitivo, item pro ferro oxydato fusco pharmacopoea borussica, franco gallica neque non boiava eadem praeparationis praecepta quoad remedium nostrum praescribit.

11) Fr. Goth. Voigtels Syst. d. Arzneimittelk. 2. Bd.

2. Abthl. pag. 370.

12) Pharmacia simplicium et compo. bipartita, pag. 470. Francof. 1656.

13) Appar. med. Auct. J. F. Gmelin. P. II.

14) Voigtels System der Arzneimittelk. pag. 370.

15) De simpl. med. fac. L. IX. cap. 111. 10. Edit. C. G. Kühn. 1820.

16) Observations sur le Vitriol et sur le Fer. Par M. Geoffroy l'aîné. Mém. de l'Académie ann. 1713.

17) Tractatus de Mat. med. T. I. Parisiis 1741.

18) Fr. Hoffmanni Mat. med. supplém. sec. partia tertii. pag. 131. Oper. omn. T. XI. Genèves 1753.

De vi et efficacia ferri carbonici in corpus humanum in universum.

Efficaciam ferri carbonici dubiis quibusdam obnoxiam esse suspicari non nemo possit, quia ferrugo, ferrum oxydatum fuscum et croci Martis in genere ob insolubilem, uti opinantur, in humoribus naturam, communi usui substracta sunt. De croco Martis adstringente, obstructivo, e ramenti ferri, ignis ardore praeparati, et eo in casu, ubi ad praeparationem ferri oxydati fusci praecipitatum, per kali carbonicum effectum, e ferro sulphurico postea candefacitur, id affirmari quidem poterit, quoniam quae hoc modo praeparantur, medicamenta, si acidum muriaticum exceperis, in omnibus aliis acidis solui difficilia sunt. At ista praeparata cum remedio nostro non conveniunt, quia hic aqua vel carbonicum ardore ignis removetur. Praecipitatum vero, igni non expositum, solubile est et efficax ¹⁹⁾; iidem crocus ille Martis aperitivus, de quo Geoffroy senior: „dans cette préparation, inquit, le Mars est plus rarifié et réduit en plus petites parties que la limaille, qu'il ne charge point l'estomac comme elle fait très souvent, et que d'ailleurs la salive et le suc stomacal, qui est dissolvant salin-sulphureux tirent plus aisement la teinture

de cette rouille que du fer en limaille.“ Cullen ait ²⁰⁾, se simplicem ferruginem eodem modo efficacemprehendisse ac omnia reliqua praeparata et ventriculum optime ejus esse patientem. Ceterum et peculiaris ille in gustu ferri explorando sensus contractivus, qui remedio nostro producitur et post usum consequens excrementorum nigror tam solubilitatem quam efficaciam ejus abunde testantur.

Quod ad vim Ferri carbonici in corpus humanum generatim attinet, necessario partim ei, quae ferro in universum, partim quae huic formae potissimum propria est attribuenda erit.

A. Effectus ferri in corpus humanum generatim aut quam maxime sunt conspicui, aut valde obscuri. Ferrum in certis quibusdam morbis, inter hos praecipue in cachexiis, salubriter operari, perspicuum est, item quod ejus usu partium corporis solidarum tonus restituatur et habitus idoneus partium liquidarum organismi nostri (et genarum color vegetus) adjuvetur, manifeste patet. Haec efficacia autem iis in morbis, quibus potissimum ferrum vim suam exserit, insignior adest, quia in his nulla alia symptomata in oculos concurrentia observamus, quibus habitus languidus et labefactus adscribi possit. Cortex Peruvianus aequè certè genas pallidas aegroti, febre intermittente labo-

¹⁹⁾ Dr. Aug. Fr. Hecker praktische Arzneimittellehre. 2. Bd.

²⁰⁾ Dr. Willh. Cullen Mat. med. übersetzt und herausgegeben von G. W. C. Coubuch, p. 197.

rantis, rubefacit ac ferrum chlorosin sanat. Mutationes vero, quas ferrum in organismo nostro producit, ad hosce morbos sanandos et tonum partium solidarum, ut et habitum liquidarum apte restituendum, latent. Medicorum plurimi ferro in universum vim quandam contractivam et corroborativam tribuebant; secundum nonnullas haec aperitiva erat; secundum alios utrumque, et aperitive et contractiva.

Fridericus Hoffmannus sententiam suam hac de re ita pronuntiat ²¹⁾: „Datur revera in Marte duplex atque diversa substantia, una adstringens, altera aperitiva.“ Quidam vires utrasque, invicem sibi oppositas, ipsis ferri partibus constitutivis contineri statuiebant et modos praeparationis remedii, quibus vires illae a se invicem separarentur, invenire studebant. Fr. Hoffmannus: „seorsim, inquit, illa quam commodissime comparari potest, quando etcet.“ Alius quidam (Cullenius), vires e statu corporis pendere, affirmat. Nonnulli ferrum imprimis contractivae in partes solidas agere, docebant, ut Loescke ²²⁾ et Geoffroy ²³⁾ (Geoffroy etiam contractionem liquidorum ferri operatur, quod tamen vix verbis ab eo prolatis: „Caecticiis in affectibus ut leucophlegmatia, chlorosi, mensium suppressione, aut alia qualibet affectione, in

qua sanguis tenax et viscidus haeret, ferrum ejusque praeparationes saluberrimae sunt“²⁴⁾ accommodari poterit. Si alios audias, efficacia ejus praecipue ad partes liquidas est referenda, v. c. Brandisium ²⁴⁾ etcet. Alius quidam ferrum partim humores primarum viarum emendando agere praesumit, partim in ferro valde activas et elasticas partes invenisse sibi videtur, quae sanguini impertiantur ²⁵⁾. Alii ferrum potissimum per oxygenium (Brandisius, Burdachius); alius quidam per carbonicum agere (Berteles ²⁶⁾), contendunt. Schola Browniana ferro proprietatem assignabat, incitationis intensitatem augmentem. Veritati proxime accedens C. Sprengelii videtur sententia ²⁷⁾; cum dicit: „Ferri potestas in corpore animali tum e summa oxygenii capacitate, tum e vi, magnetismum et Galvanismum excitandi et conducendi exponenda est.“ Quod vero efficacia ferri, modo consueto in corpus ingesti e contractione partium solidarum potissimum pendeat, haud probabile mihi videtur, quoniam nimis parca ferri quantitas in circulationem recipitur

21) Oper. own. T. VII. Not. in Cap. XVII.

22) Dr. Jo. Lud. L. Loescke Mat. med. 7. Aufl. 1800.

23) Tractatus de mat. med. T. I. pag. 296 et 297.

24) Dr. Joach. Dietrich Brandis Erfahrungen über die Wirkung der Eisenmittel. 1803.

25) Dan. Nebel et Bernhardini Wepfer de med. chalyb. Alb. Hallerus disput. ad morb. Hist. etc. T. VII. Pars I.

26) Georg Aug. Berteles Handbuch einer dynamischen Arzneimittellehre. 1805.

27) Curtii Sprengel Instit. med. T. V. 1819.

(nam ejusdem pars quaedam in dosi modica 5 ad 10 granorum data alvo semper excernitur, ut faecum color demonstrat et profecto haud exigua copia ad massam satis magnam tingendam opus foret) et quia haec ipsa parva quantitas, in infinitum dispersita, in humoribus oleosis (si ita rem exprimere mihi liceat), ut chylus, lymphæ, sanguis, rapide movetur. Tum quoque arteriarum systolen majorem, diastolen minorem fieri oporteret. At pulsus parvus chloroticorum potius ferro crescit. (Si hoc modo sententiam de vi ferri in partes solidas notioni organismi parum consentaneum a me haberi judicaretur, ad cujuslibet sensum provoco, qui id quod hic forte haud sufficientibus argumentis probare conatus sum, sponte percipiet.)

Sed num forsân ferrum cum liquidis corporis nostri partibus (hic de circulatione motis solummodo sermonem esse posse, liquet) habitum quendam communicat, quo morbi, adversus quos ferrum efficaciam suam manifestat, removeantur? Quod liquidum est facile commutatur. Chylus, e chysmo secretus, ad vasa pervenit ei propria; quo in iisdem ulterius hac via procedit, eo magis organismo nostro actione glandularum, in animale substantiam eum convertentium, accommodatur et sic sanguini, qui ex eo massam suam impetrat, peditemum fit similior. C. Sprengelius²⁸⁾: „generatim vero, inquit, chylus a sanguine

eo minus differt, quo proprior est ab introitu in sanguinis massam. E ductu enim thoracico petitus, offert, quod Emmertus egregie docuit, tres easdem particulas propiores, quas in sanguine observamus: serum, coagulum et partem fibrosam; majorem autem seri, partis fibrosae minorem copiam, quam sanguis. Coctum chylum ductus thoracici aut aëri expositum rubescere, jam Hannemannus apud Thomam Bartholinum et Kulmus animadverterunt. Emmertus vero et Reussius egregie docuerunt, coagulum illud ex equis petitum, ab aëris contactu non solum rubescere, sed compressum etiam celluloso-fibrosam ostendere fabricam, qualem in cruore observamus. Minus id chylo accidit qui e vasis lactiferis, minime ei, qui e tenui ipso intestino petitur.“ Intelligimus ergo, per vim quandam, organismo vel organis propriam, sanguinis massam gradatim formari, quod quidem tam in statu sano quam aegroti locum habere oportet. Verum enimvero id, quo ad liquida mutanda uti volumus, prius mutationem hac ipsa in vi debet efficere. Turbata concoctionis facultate, ne cibus quidem quam maxime alendo aptis, chymum rite comparatum producere possumus; multo minus adhuc turbata sanguificationis functione, sanguinis habitum ferro modo chemico emendare valemus; et cum, turbata concoctione, alimenta male assimilantur, itidem turbata sanguificationis functione, ferrum male in animale

28) Curtii Sprengel instit. Med. T. I, pag. 367.

transit substantiam, atque hanc ob causam nequiquam idonea conditione sanguini admisceri, ac multo minus ejusdem partem constitutivam, summe animalisatam rubram, potest compensare, ut Brandisius opinatur²⁹⁾; neque ulla re attractionem sanguinis ad principium oxygenium augere nobis licet, quae non in altero casu sanguificationis functionem, in altero respirationis processum ad normam reducat. Quum vero effectus fetri salutes neque ex contractione quadam primaria solidarum neque ex immediata metamorphosi partium humani corporis liquidarum explicationem admittant, ulterius progredi cogimur.

Omnes utique morbi per symptomata, eos comitantia, cognoscuntur atque ex his eorum sedem et causam colligere solemus. Ex abnormi motu, partem irritabilem organismi nostri affectam esse, concludimus, e vi sentiendi abnormi affectio in sphaera sensibili obvia conjicitur, ex abnormi vegetatione affectio actionis formativae. Probe scimus, tria vitae nostrae momenta, motum, sensum et vegetationem tam in aegroto quam sano corporis statu, arcte inter se mutuo connexa semper conjunctim agere; expiscimur igitur, quodnam ex his tribus potissimum afficiatur reliquarumque partium turbationem adducat et remedia nostra his rationibus accommodamus. Ferrum,

si experientiam consulimus, eis in morbis efficacem se ostendit, ubi momentum vitae nostrae vegetativum turbatum ac labefactum apparet; qui morbi partim sede sua in organis vegetationi propriis ac peculiari-
bus, e. g. in organis chylopoëticis, glandulis, tela cellulari et generationis organis (quibus summa inest vegetatio), partim turbationibus digestionis, sanguificationis, appositionis et ablationis, solidi formationis ac generationis manifestantur. Brandisius ita hac de re (germanico idiomate, quod fido calamo in latinam transuli) sermocinatur³⁰⁾: „Apud virgines 14 vel 15 annorum, ubi vera chlorosis saepissime apparet, immediata hujus morbi causa, in totius vis vitalis confectione, ob nimis acceleratam perfectae organisationis evolutionem, praesertim vero ob evolutionem organorum genitalium, quae hac in periodo ad perfectam atque vegetam actionem perveniunt, posita esse videtur. Omnes aegrotae, in quibus hac periodo chlorosis observavi, tales erant, quae cito ac brevi temporis spatio adultae, prius perfecta gavisae essent sanitate, aut quae aliis de causis ad 12 annum usque infirmiores ac parvae staturae fuissent, jam vero subito ac celeriter adolevissent. Quidnam in ejusmodi totius organisationis nimia irriuatione celeri partium evolutione in ipsis organis eveniat; definire haud audeo, nec scio quatenam organa praesertim actionem suam vi-

29) Brandis Erfahr. über die Wirkung der Eisenmittel. pag. 19. §. 11.

30) l. c. pag. 126.

talem amittant, sed perspicue intelligo, inprimis totum sanguificationis processum hoc nature ad perfecte corpus excolendum nisu affici, et toto hoc sanguificationis processu turbato omnem etiam processum vitalem chemicum disturbari." Per vim vitalem vegetativum tantummodo ejus momentum intelligi, facile cuivis patescet. Itaque ferro, ad sanandam chlorosin adhibito, vis vegetativa, quoad certa quaedam organa, praecipue autem quoad sanguificationem exhausta augetur. Quocirca simile quid et in sanandis aliis morbis, ubi ferrum vim suam salubrem prodit, accidere atque ubique vim vegetativam, quacunque de causa labefactatam, ferri usu augeri crediderim. Vegetationis vero in humano corpore vis effectum ejus ad conservandam hominis vitam quam maxime idoneo continetur. Ferrum igitur idoneum actionis vegetativae habitum in humano corpore restituit, ita ut singulatim pro toto, totum pro singulo organo, ratione organismo nostro consentanea, agat. Sic utique digestionem, sanguificationem, appositionem et ablationem, solidi formationem ac generationem temperat.

Hoc in negotio et utraque reliqua vis vitalis momenta, irritabilitatem et sensibilitatem simul affici, et in auxilium vocari, per se liquet. Vegetatio enim tam mater est amborum reliquorum momentorum, quibus vita nostra indicatur, quam actionum, quas administrant, fundamentum; quaevis commoda aut incommoda vegetationis immutatio et amba reliqua

vitae momenta afficiat necesse est, ac vice versa. Irritabilitas actionis vegetativae ministra est maxime necessaria, et jussorum ejus exsecutrix, qua carere non potest, sensibilitas vero ejusdem custos et quasi lumen. Utraeque hae necessario opem ci ferre debent.

Quomodo ferrum hanc temperantem in vegetationis functionem vim et effectum exserat, res tenebris est obvoluta, ut ipsa vita. Fortasse aliquando illa experientia, quod ferrum optimus est phaenomenorum electricorum conductor et perfectissimum magneticorum columen, majorem huic rei lucem affundet.

B. Quod effectum ferri, sub Ferri carbonici forma in corpus humanum ingesti in universum attinet, ob remedii novitatem, praesertim a me, nihil peculiare proferri potest, quod non generatim de ferro vel crocis Martis valeat. Ferrum vero hac in forma intensius agere videtur, ita ut talibus morbis salutaris fiat, qui altiori vegetationis alienatione producuntur. Haec intensior alienatio progignitur vel vi quadam potenter organismum immutante in qualicumque corporis parte, vi vegetativa praecipue instructa, e. g. glandula, vel continuo noxii quidem cujusdam momenti, sed minus fortiter immutantis, impulsu, vel denique longiori mora et consuetudine. Manifestatur partim eo, quod magis per se ipsam existat ita ut hic vita quaedam parasitica, totius organismi actioni plus minus subtracta vel repugnans locum

habeat, partim autem eo quod hic vis vegetativa in altiori ejus gradu confecta est. Attamen ferrum, ibi tantummodo sanitatem restituere crediderim, ubi hic morbi ex affectione pura primaria vegetationis procedunt, nequiquam vero si miasmatico quodam vel contagioso impulsu progengerantur et aluntur, aut eodem complicatiores redduntur. Hoc in casu ferrum forsitan confictionem, ut ita dicam, vires exhanerentem excitaret, frustra hic vis vegetativa, ferri ope ad idoneam actionem instigata, omnem quae ei inest agendi facultatem adhiberet, et utraque reliqua vis vitalis momenta potenter ad activitatem impelleret, quia hic venenum quoddam, potentia quaedam, mera vi vegetativa insuperabilis, repugnat. Si vero alienus hic impulsus remotus vel aptis remediis ad neutralitatem redactus est, ferrum vi sua temperante multum sane potest conducere.

Cautiones in usu Ferri carbonici observandae. Dr. Elliotson, Londinensis, opinatur³²⁾: quoad portiones hujus medicamenti praescribendas, nullas constitui posse limites praeter repugnantiam aegroti, qui majorem ejus quantitatem deglutire recuset, et ventriculi tantam copiam perferendi incapacitatem. Nec capitis dolor, sitis, calor, linguae obductio, tormina neque obstructio, si illum audias, illud adhibendo oritur vel augetur, si jam aderant. Imo capitis dolo-

rem, vertiginem, capitis aestum durante ejus usu removeri affirmat. Hic quidem vir celeberrimus, cum eximiam medicamenti nostri in organismum vim et efficaciam consideraret, ad organismum ac remedium minus quam par erat respexisse mihi videtur. Momenta ab eo recensita profecto non debent esse negligenda, cum idem Dr. Elliotson in plurimis casibus, ab eo allatis, partim sanguinis evacuationibus et vesicatoriis, partim remediis aperitivis usus sit. Car michael monet³³⁾: non quemvis ventriculum ferrum pati, sed saepe obstructionem, capitis dolorem, spiritus angustiam illud adducere. Simul ac vasorum systema affectum esse deprehendit, hoc medicamentum seponit ac remedia deoxydantia, praecipue Camphoram, aegrotis exhibet. Hutchinsonus³⁴⁾ Ferr. carb., si magna adsit in nervis affectis partium vicinarum et in toto organismo ad inflammationem proclivitas, contra-indicatum judicat. Ubi manifeste status inflammatorius apparebat, hic antea removebatur. Idem porro Hutchinsonus de usu copioso Ferri carbonici in gravidis dehortatur³⁵⁾, ubi facile abortum inde oriri observavit. Nec minus videtur cautionem esse adhibendam nimia digestionis organorum labe obvia, cum Dr. Fischer (junior) Olsnensis³⁶⁾, symptomata

32) J. N. Rust Magazin. 1. Bd. 2. Heft.

33) Richter Therapie. 10. Bd.

34) Med. chir. Zeitung. 1825 Bd. S. 281.

35) Horis Archiv. 1816, September und October.

31) Sammlung auserlesener Abhandlungen. Bd. 31.

dysenterica inde progigni observavit et in nosocomio nostro academico in aegrotâ quadam post usum grx. Ferr. carb. ter per diem, sumtorum; xx consequentur alvi evacuationes liquidæ, inter quas nonnullæ sanguine erant contaminatæ. Quamvis id, uti in ferro adhibendo interdum fieri solere dicitur, sequela tantum sit alieni tractui intestinali irritamenti, atque ejusmodi symptomata vehementia, primo ferri usu apparentia, continuata ejus adhibitione evanescent ³⁶⁾ uti et aegrotæ illi in clinico memorato accidit: talis tamen irritatio malis consequentiis comitata esse potest, quoniam praevidere haud valemus, quanta cum vi agat. Salivatio etiam, quam Richmond ³⁷⁾ post Ferri carb. usum observavit, noxia potest esse. — Ad cautiones, in usu Ferri carb. observandas pertinet etiam doseos exhibendæ et usus æqui termini constitutio. Si vero reputes, quam diversâ et variâ sit conditio singuli cujusque hominis statu tam aegroti quam sano, satis patet, hic certi aliquid definiri non posse veramque dosin quocunque in casu ab ingenio tantum exercitato inveniri. Carmichael de variis remedii Martialis, item de Ferri carb. non minorem quam xxx granorum portionem et haud LX grani majorem in diem praescripsit et doses modicas, sæpe repetitas per diem praebendas suadet. Hutchinsonus Ferr. carb.

36) Dan. Nebel et Bernhardini Wepfer de med. Chalyb.

37) Med. chir. Zeitung, 1822. 9. Bd. No. 80.

ad 3j — 3j bis vel ter quotidie exhibebat. Dr. Elliotson majores commendat doses usque ad ʒβ, horis vj — iv repetitas, ut effectus optatus consequatur. Carmichael Ferr. carb. contra carcinoma et similia formationis vitia ordinabat; Hutchinsonus et Dr. Elliotson in (sic dictis) neurosisibus. Hoc quidem ei conjecturae ausam praebet, quod ferri dosis variis in morbis varia esse debeat, minor adversus eos qui manifesto qua morbi nisus formativi apparent, major adversus mala nervina. (Num casu posteriori forsân derivatio quaedam incitationis in digestionis vias, majori dosi effecta, locum habeat, decernere non audeo.) Attamen pluribus in casibus praecipue in formationis vitiis, utique naturae magis erit consentaneum atque tutius, si parvis dosibus curam incipias et ad majores, ubi necessarium videtur, progrediaris. Quodsi medicamenti notione in universum substantiam comprehendimus, quæ certae cuidam ac normam excedenti organismi ejusque partium rationi, impulsu quodam peregrino opponitur, ea se nobis ingerit cogitatio, quod, cum haec ratio aliena est remota atque nihilo minus eadem medicina continuatur, haec necessario qua irritamentum alienum usque vim suam exseret et in toto organismo vel in organo qualicunque, ad quod peculiariter refertur, reactionem quandam ei correspondentem exhibebit, qua re turbatio in normali actionum processu efficitur. — Id attendendum imprimis iis in morbis, qui quasi altera e parte, artis

opem non recusante, virium scilicet vitio et functionibus depravatis, altera vero parte artis aditui haud patente scil. vitio organi cujusdam fabricae nimis alte infixio, sunt constituti v. c. in indurationibus quibusdam organorum interiorum. Tali in casu Ferri carb. ad fines quasdam usque valebit morbi phaenomena fugare; ultra hos fines vero, viribus et functionibus, quantum fieri potest, medicamento jam in melius matatis, ipsius usus eo consilio, ut quoque vitium organicum prorsus vincatur, diutius continuatus, non poterit, quin malum in pejus vertat. Accedit ad probandam nostram sententiam aliorum non parvae efficaciae remediorum exemplum, quae statu morbo ab iis devicto adhuc adhibita tantum desunt ut prodesset adhuc pergant, ut potius nunc organismo incommoda afferant. Sic Cort. peruviani ultra modum continuatus usus, quamquam aliquamdiu valde utilis, tandem digestionem pervertit; sic medicamina incitantia, viribus, quarum labi opponebantur, jam restitutis, sanguinis congestiones, irritationem systematis variorum abnormem afferunt; sic sales medii, statu inflammatorio ab iis devicto, effectus valde debilitantes produunt. Adsunt vero etiam nonnullae observationes, in quibus Ferri carb. nimis protractus usus non bene perferri videbatur.

Quare in Ferr. carb. usu bene respicias, quoniam usque aegroti status remedio porrecto in melius progredi pergat, quando vero aegroti conditio jam emen-

dari desinat, quin imo vel in pejus ruere incipiat, Quod cum evenierit, certum te habere possis, ultra fines jam extravagatum esse, intra qua medicamenti usus profuerit. Hanc ad rem animum meum advertit experientissimus et acutissimus Doctor ac Professor T. F. I. Sahmen.

Difficile esset, praesertim observationum nondum sufficiente copia, modum certum generalem remedii adhibendi constituere; plurimis tamen in casibus a me collatis temporis spatium sex hebdomadarum satis erat ut status morbosus ferri ope removeretur; quod igitur quodammodo nobis indicat, quamdiu naturae ferri auxilio ad illos morbos sanandos indigeat. Ad exactiorem quantitatis, qua remedium nostrum sit adhibendum ut naturae postulatis mos geratur, definitionem vero nihil aliud quam providus ejus minoribus dosibus usus ducere potest. Atque hoc eo magis est necessarium ac naturae consentaneum ubi vegetatio affecta reperitur. — Praeterea cautiones in quovis remedio adhibendo, praesertim in usu ferri observandae, altiori gradu quoad Ferr. carb. valent, quia remedium quoddam novum adhibendo, ut accidere solet via antea ignota incedentibus, praevidere non semper valemus quid eventurum sit.

De usu Ferri carbonici speciali.

Quamvis patescat, hoc remedium in omnibus casibus saluti ferum esse posse, quibus veteres ferugine

et croco Martis usi sunt ac probabiliter ubique, haud neglecta justa circumspectione, adhiberi possit ubi ferrum indicatur: consilio ac proposito meo tamen congruum existimo, eos tantummodo morbos respicere, quibus Ferr. carb. recenti memoria cum prospero successu in auxilium est vocatum.

1) Carcinoma et scirrhus. Prima usus ferri contra carcinoma vestigia apud Fabricium ³⁸⁾ exstare dicuntur et apud recentiores hic illic ferrum adversus hunc morbum commendatum deprehenditur. Richardus Carmichael ³⁹⁾ remedium nostrum et alia medicamenta Martialia hoc in morbo prospero quidem successu adhibuit ac primus esse fertur, qui Ferro carbonico incarcinomate usus sit. Cancrum ⁴⁰⁾ pro substantia quadam peculiari, propria vita instructa, habet, quae illic oriatur, ubi vita ad inferiorem gradum delapsa stit et incipiens materiarum decompositio adsit, in universum autem pro parasito. Hoc morbi genus qua substantia apparet cartilagini similis, quae parvo quodam stigmate initium capit et inde radiatim expanditur. Istae expansiones seu brachia secundum

38) Med. chir. Zeitung. 1815, No. 93.

39) An Essay on the effects of carbonate and other preparations of iron upon cancer; with an inquiry into the nature of that and other diseases to which it bears a relation by Richard Carmichael, Surgeon. — Second Edition, London and Edinburgh, 1809.

40) J. N. Rust Magazin. 1. Bd. 2, Heft.

cum firmis taentis, ex incrassata tela cellulari formatis, sunt aequiparanda ac viam ingrediuntur per substantiam illam adiposam, quae in ulceribus conspicitur. Plerumque in his cava deprehenduntur, quae seroso quodam latice sunt repleta, atque experientia eum edocuit, non quodvis carcinoma sub omnibus conditionibus nec quovis, praecipue jam longius protracto temporis spatio, remediis Martialibus sanari posse, attamen tum adeo, si habitus canerosus ambitu jam valde sit auctus, perfectam sanationem locum habuisse, raro autem ei accidisse, ut carcinomate laborantes aegroti non insigni quodam levamine laetarentur. Carmichael speciatim Ferro carbonico utitur, porro praeparatis Martialibus phosphoricis, inter quae posteriora suboxyphosphoricum ferri, secundum Berzelium, praefert, quod cum albumine ac parva radicis liquiritiae, quantitate in pulverem ad pilulas redactum, cui propter maiorem solubilitatem paulum etiam kali carbonicum ad 30—40 grana addit, singulo die sumendum praescribit. Simul ac intelligit, vasorum systema affectum esse, hoc remedium seponit ac remedia praebet deoxydantia, qua in re inprimis Camphoram, tanquam substantiam, summa cum oxygenio affinitate praeditam, commendat. — Haud libenter de variis medicamentis Martialibus singulo die minus 30 granis praecipit, nec numerum 60 granorum excedit, quia exploravit, in posteriori casu ventriculorum perturbari, simulque monet, non quemvis ven-

triculum ferrum pati, sed saepe obstructionem, capitis dolorem et dyspnoeam inde oriri; quapropter medicamentum nostrum parvis in dosibus, crebro repetitis, exhibere suadet. Alvi obstructionibus exiguo Aloës additamento occurrit. Neque non extrinsecus sales Martiales phosphoricos uti et Ferr. carb., interdum etiam Ferrum arsenicum adhibet, quae aquae ope interueniunt pultem redacta, ulceri imponuntur, cum inueniunt, connubium cum adipe haud conducere. Speciatim postremo tempore manifestam Ferri arsenici, idonea cautione dati, utilitatem animadvertisse profitetur. Ferr. carb., phosphoricum et oxyphosphoricum, si ei fidem non denegaveris, extrinsecus adhibita nullam excitant dolorem, utique vero Ferr. suboxyphosphoricum. Immediate post ejus usum exoritur sensus dolorificus exacta dimidia vel ad summum integra hora cessat. Cancro nondum dehiscente, Carmichael praeter usum internum medicamentorum Martialium, quorum efficacia cicutae connubio vel magis augebatur, solutione quadam utebatur Ferri sulphurici $\mathfrak{z}\text{j}$ in aqua libra una vel solutione Ferri acetici, liquefacti in aqua ad partes 8—10 ponderis ejus, ut eadem partem agrotam ac vicinas eidem regiones generatim foveat, qua in re Ferrum aceticum reliquis ferri praeparatis praefert. Carcinomatibus in occultis corporis partibus praesentibus, solutionem suam ex Ferro sulphurico, praecipue vero acetico compositam, per siphonem immittere jubet. Secundum

eum, Carbonas ferri, in ulceribus revera cancris nullos excitat dolores, qui statim sentiuntur, simulac usus ejus in ulceribus simplicibus aut syphiliticis locum habet; quod quidem casibus dubiis diagnosin adjuvare potest. In universum a Carmichaele 23 casus sanati revera per remedia Martialia cancri in labiis, naribus, oculis, mammis, scroto et utero afferuntur, quibus 7 adhuc casus, ab aliis medicis observati, accedunt. Quoad dolores levati sunt 11 ac destruens mali effectus eo remedio in eisdem inhibebatur. Septem in casibus medicamenta Martialia sine omni successu adhibita sunt. In his uti et in illis malum jam nimis fuerat progressum.

Rustius⁴¹⁾ sequenti nobiscum communicat: „Ferrum a Carmichaele in ulceribus cancris commendatum, profecto meretur, ut quam maxime ei animum advertamus. Eodem in uteri cancro tam intrinsecus quam extrinsecus manifesto prospero successu usus sum, postquam a me ipso et aliis medicis omnia jam remedia sine fructu tentata essent, ut levamentum symptomatum adduceretur ac malum coerceretur. Intrinsecus adhibui Ferrum carbonicum ad 4 grana cum elaeo-sacharo Macis quater per diem exhibitum atque extrinsecus (cum simul habitualis uteri prolapsus obvius esset), solutione quadam ex $\mathfrak{z}\mathfrak{ss}$ Ferri acetici in $\mathfrak{z}\text{viii}$ aquae, fomentationis forma, uti praeci-

---

41) Magazin. 1. Bd. 2. Heft.

piebam. Statim post usum dolores cessabant, uti et foetor, quam malum istud diffundeat. Intumescencia totius uteri prolapsi minuebatur, ulcus, quod in regione colli uterini sedem fixerat atque magnitudinem disci manualis (Handtellers) aequabat, purius reddebatur, secretio magis normalis, margines replicati callosi dilabebantur et complanabantur, sanguinis ejectio raro tantum redibat, semper fiebat levior ac nondum 6 hebdomades erant elapsae, cum ulcus malignum ad sanationem omnino se accingeret, quae 8va hebdomade omnibus suis partibus expleta perficiebatur et cicatricem firmam, latam, sub-candide splendentem relinquebat.“

Idem Rustius ⁴²⁾ casum quandam mammae induratae et quodam loco dehiscens memorat, in qua operatio propter immobilitatem, glandulis axillaribus simul valde tumentibus, locum habere non potuit. Ferr. carb. intrinsecus ad 4 gr. quater per diem datum (ut simul in urinae excretionem ageretur, insuper etiam 4 per diem 15 guttulae mixturae cujusdam ex calcaria muriatica gr. j in $\frac{3}{4}$ aquae menth. pip. soluta, confectae praebebatur), et extrinsecus cum aqua nuptum in ulcus magnitudine Joachimicum superans, circa unum pollicem profundum et duris marginibus cinctum, igestum, molestias aegroti insigniter mitigabat. Dolores vehementes imminuebantur, san-

guinis ejectiones rarius aderant. Post aliquot etiam temporis intervallum, continuato Ferri carb. usu aliquid, ut Carmichael id descriperat, separatim esse dicitur, quod auferri poterat. Eodem tempore, aut si quid in eo erat ut separaretur, malus odor, qui pariter mox post Ferri usum imminutus erat, rursus paulum incresebat, nec tamen eo gradu, quo antea adfuerat. Ipse adeo tumor ut et durities glandularum axillarum sicut durities supra mammam fere penitus (eadem tantum permanente profunditate et amplitudine ulceris) continuatis Ferri carbonici dosibus, gradatim ad $\frac{Djss}{4}$ quater per diem, tribus circiter mensibus exhibitis, evanescebant. Porro hoc in casu notabile est, Ferr. phosphoricum, quod prius quam Ferr. carb. exhibitum erat (ad gr. vj per diem) dysphoriam, inprimis vero pedum tumorem, quo aegroti semper certo quodam gradu laboraverat, auxisse, ita ut post 10 dierum adhibitionem ab ejus usu desistendum esset.

Dr. Fröhbeenus, Dorpati artem medicam exercens, sequentem casum mecum communicavit. Mulier quaedam Ehotona, 35 circiter annos nata, viroque nupta, prius crebris molestiis et abnormitatibus menstruationis laboraverat. Inter cessationem mensium scirrhus uteri formari incipiebat, a fluore albo mali valde moris, doloribus hebetibus in sinus regione, doloribus tractoriis in regione ossis sacri ac femoribus et punctionibus alternantibus, cum insigni duritie ac intumescencia portio vaginalis, comitata.

42) Magazin. 1. Bd. S. 240.

Continuato Ferri carb. usu a gr. j ad gr. jvj quater ad quinquies in die, quotidie aucto, omnes hae molestiae insigniter in melius mutabantur atque aegrotae incrementibus viribus et ciborum appetitu lectum relinquere incipiebat, cum variae conditiones curae medicae eam subtraherent. — Nec desunt experimenta fausta ab aliis medicis, quoad Ferri carb. efficaciam in hoc morborum genere instituta⁴³⁾. Quominus omnia colligam et hic adferam, temporis ac spatii, dissertationi meae tribuendi, angustiis impediatur.

Alii salutarem hujus remedii efficaciam adversus carcinoma in dubium vocant. Dr. Roystonius⁴⁴⁾ censet, Ferrum carb. contra cancerum genuinum effectu celebrato carere atque opinionem suam laboribus Dr. Gamage, in America septemtrionali degentis, confirmare studet, qui bonos hujus medicamenti effectus in morbo quodam laudabat, qui carcinomati quidem valde similis, attamen nihil aliud erat quam uteri suppuratio. Quatuor casus valde notabiles a Dr. Gamage in libro qui inscribitur: *New England's Journal for Medicine* etcet., vulgatos et notis fusius expositos quod modo dictum est atque simul nullam huic remedio in carcinomati inhaerere vim demonstrare con-

tenditur. Dr. Gamage imprimis ad cancerum uteri a meris ulceribus distinguendum et curationis methodum inde constituendam, ad duritiem, nodulos referentem ac granulosa animum advertit, quae semper carcinoma comitans, nunquam tam magna in meris uteri ulceribus deprehenditur. Praeter hanc aegrotae, secundum eum, in exulcerationibus uteri praecipue dolores hebetes accusant in hypochondriis, magis porro dorsi infirmitatem, dolores vehementes ab uno femore ad alterum transilientes, qui a lancinantibus carcinomati propriis valde differant, et continuatam leucorrhoeam. Catamenia irregulariter admodum profluunt et orificium aequae ac fundus uterinus paulum sunt extensa. Incremente morbo, magna consequitur macies, facies aegrotae fit pallida ac misericordiam movet, pulsus parvus, debilis et febrilis, sanguineum ac purulentum in vagina profluvium semper perdurat, orificium uteri redditur asperius et aegrotae paroxysmis, uti parientes, vexantur, haemorrhagiis stipatis. Vide *New England's Journal of Medicine and Surgery*. Vol. I. No. 3. Boston 1812. Haud credo diagnosis in his signis certam reddi, minor enim duritiei cartilagineae magnitudo partim in utero occulto difficiliter forsitan esset distinguenda, partim vero in vero carcinomate modo major modo minor appareret pro mora et majori vel minori nutrimento, quod malo ad exuberationem suppeditatur. Quod

43) Hufel. Journ. Bd. 58. St. I. — G. W. Schwartz pharmacol. Tabellen. Leipz. 1822. 2. Bd.

44) Historische Uebersicht der Fortschritte der Medicin in England, übersetzt von Dr. Osann in Hufelands Journal. Bd. 38. St. 2.

vero reliqua signa spinet, maximam partem et in vero cancro occurrunt.

2) Efficacia Ferri carbonici in formationis vitii alius generis tam in glandulis quam aliis organis.

Scrophulae 45). In opere ultimo loco memorato sequentia leguntur: „Ferrum in morbo scrophuloso utile esse potest, cum sanguinis circulationi ac musculis tonum et energiam reddat et sic infirmitatem tollat, quae a symptomatibus secundariis morbi scrophulosi ortum ducunt, sed ad usum ferri necessarium est, ut infirmitas et laxitas organorum adsint, nam si circulatio nimis est accelerata, pulsus durus, cutis sicca et calida, ferrum non sine detrimento porrigi potest. Optime datur in morbo scrophuloso post supurationem glandulae cujusdam et evacuationem in abscessu contenti. Cum simul acor in primis viis adest, ramentum ferri optima est forma; cum nullus acor obviatur, solutio ferri in acido quodam conducit. Si humores in tractu intestinali caractere alcalino praediti sunt, praeparata Martialia liquida nullam ostendunt utilitatem. Obstructis intestinis inserviunt conmixta ferri sulphurica, casu opposito, tipectura ferri muriatica. Ferri carbonas, secundum pharmacopoeam Londinensem, in omnibus his casi-

45) G. W. Schwartze pharmacol. Tabellen. — Carmichael, Henning und Goolad über die Scrophelkrankheit, aus dem Englischen übersetzt von Dr. Jo. Ludw. Choulant, Leipzig 1818.

bus a 5 — 20 grana pro diversa aegroti aetate praebere potest. In universum quoad usum ferri notandum, doses parvas ac repetitas melius perferri quam majores, ac priusquam alvi excrementa nigra vel fusco-cinerea appareant, de insigni quodam effectui remedii dubitandum esse.

Ulcera scrophulosa ac similia 46). Dr. Strahsen, Rigae medicinam profitens, sequentia humaniter mecum communicavit.

Puer 12 annorum, hominis operarii pauperis filius ex anni tempore expresso tumore ac deformatione nasi, ulceribus in genis et intumescentiis folliculorum mucosorum partium memoratarum, laboraverat. Post usum remediorum anti-scrophulorum, per integros menses continuatum, curae successus modicus tantum fuerat, aegroti conditione quidem in melius conversa, sed nondum certa ad perfectam sanationem spe praesente. Jam Ferr. carb. gr. x, Fol. Bellad. gr. $\frac{1}{4}$, Hb. menth. pip. gr. viij in pulverem conversa quovis trihorio i. pulv. sum. et unguentum e kali hydriod. cum axungia porci compositum ad deligationem, praescribebatur, quo facto elapsis circiter 6 hebdomadibus sanatio consequbatur.

Idem Dr. Strahsen Ferro carb. cum Calamo arom. et Trifol. conjuncto inveteratum quoddam pedis ulcus cura intumescencia totius cruris, contra quod alia

46) G. W. Schwartze pharmacol. Tabellen.

remedia idonea adhibita commodiorem quidem valetudinem, sed nullam produxerant sanationem, 7 hebdomadam spatio ad perfectam redigebat cicatrizationem.

Sequens observatio, in clinico nostro academico instituta, efficaciam et vim Ferri carbonici in glandularum exuberationibus testatur:

Mulier quaedam Ehstona, parvae staturae, macilenta atque ultra modum sensibilis ex 8 annis matrimonio viro juncta et liberis orba, quae post lapsum quendam 8vo aetatis anno priorem sanitatem amisisse perhibebat, et inde a pubertate menstrua sua nunquam sine doloribus, quamvis justo typo habuerat, ex autumno anni praecedentis, post frigus corpore exceptum, menstruis 3 mensium intervallo non redeuntibus, de molestiarum incremento, magna infirmitate, turbato somno, capitis dolore, torminibus, ciborum appetentiae defectu, continua ad obstructionem proclivitate etcet. se manifestante quæstæ erat. Jam in regione fere umbilicali tumor apparebat, magnitudine ac forma ovum gallinaceum, in axe transverso depressum seu complanatum aequans (abdominalem pulsationem excitans), paulum sinistrorsum vero et deorsum versus duo parvi tumores, haud pulsantes, conspiciebantur. Portio vaginalis uteri similiter tumens, sed non dura percipiebatur. Pulsus erant parvi, molles, nec prorsus regulares (80 circiter in horae parte sexagesima), respiratio impedita, cutis sicca et tactu

frigida, excepta tamen facie, ubi nonnunquam calida fiebat et humida. Lingua parum tantum obducta reperiebatur, simul plura prodibant mentis ac sensus communis alienationes, morbo hysterico propriae. Omnes res et conditiones accurate perpenditibus glandularum tumores subesse videbantur. Aegrotæ exhibebatur:

Die XII Aprilis (a. 1827) Ferr. carb. ad gr. 5 cum saccharo, mane ac vespere 1 pulverem sumendum.

Die XIII. nulla in universum majoris momenti mutatio. Cutis calidior erat et intensius transpirare videbatur. Horarum 12 spatio libra $1\frac{1}{2}$ urinae limpidæ, coloris lucide-flavi cum nebulis pensilibus evacuabatur. Alvi evacuatio jam 3 diebus cessaverat. Ferr. carb. ad $7\frac{1}{2}$ gr. ter per diem sumendum, praescribebatur.

Die ejusdem mensis XIV. Alvi evacuationes copiosae, pultaceae, nigricantes, in abdomine peculiaris quidam sensus isque injucundus; pulsus aequalior paulum frequentior (85) calor et cutis exhalationis insignior ac generalior. Urina ut heri, sed copiosior. Tumor tactu sensibilior. Ferr. carb. ad gr. x pro dosi 3 per diem sumendum praecipiebatur.

Die XV. Horarum 24 intervallo circa 20 alvi evacuationes liquidæ, inter quas nonnullae sanguineae contaminatae. Aegrotæ valde se confectam sentiebat, accusabat tormina, mentis obtusationem. Pulsus haud frequentior, vultus ac oculorum obtutus quietior,

animus rationis magis compos. Tumor in abdomine minori pulsabat vehementia. Parum urinae. Pulvere seposito, aegrotae Decoct. rad. Alth. ℥vj cum ʒj Spirit. salis dulc. per horam cochlear cibarium sumend. porrigebatur.

Die XVI. Menstrua heri apparuerant, copiosius et minori quasi alias cum dolore fluebant, pulsus pleniores ac paulum rariores sentiebantur, atque ubique cutis humidior erat et calidior. Aegrotā quieta et mentis compos. Duae alvi evacuationes pultaceae. Tumor in abdomine mollior, plenior et majori ambitu pulsans videbatur.

Die XVIII. Menstrua sub iisdem phaenomenis fluere pergebant. Aegrotā 5 habuerat alvi defectiones. Mixturae 10 gr. laud. liquid. Sydenh. addebantur.

Die XVIII. Menstrua heri fluere cessaverant. Pulsus erat frequentior, facies magis rubebat, in univ. calor majori gradu aderat. Animi et corporis mala affecto et commotio angescabant, 3 alvi defectiones pultaceae. Aegrotae 10 gr. Ferri carb. ter quotidie praebantur.

Die XIX. Copiosa evacuatio urinae limpidae ac flavae. Aegrotā quietior, alioquin nihil mutabatur.

A die XIX. usque ad diem XXIV. Quotidie alvus laxata, ciborum appetitus aptus. Sensus abnormes et incitabilitas minor simul cum pulsu rariori, pleniori et actione cutanea aequabiliter aucta. Quantitas urinae, quovis die a 9—10 libras 24 horarum spatio

increscbat, continuato semper usu pulveris 10 gr. Ferri carb. ter quotidie dati. Perspicuum tumorum decrementum animadverti poterat.

Die XXIV. Alienatio hysterica manifestior, facies magis rubens, cutis calidior, pulsus frequentior ac minor, Urina parcius. Horarum 24 intervallo nulla ventris egestio.

Die XXVI. Aegrotā post aliquot alvi defectiones et evacuationem 10 librarum urinae subflavae cum sedimento limpido, meliorem sentiebat valetudinem. Pulsus rarior ac plenior, cutis calida et humida. Aegrotā ipsa observaverat, tumores in abdomine decrevisse. Ferr. carb. ad gr. x quater quotidie propinandum, dari continuabatur.

Die XXVIII. omnia quieta. Aegrae xvj gr. Ferr. carb. quater quotidie exhibebatur. Inde ab hoc die phaenomena haud mutata et bona permanebant. Aegrotā quieta erat ac rationis compos et bene se habebat. Pulsus validior, plenior et aequabilior reddebatur, respiratio liberior. Alvi evacuationes normales consequantur cum ciborum appetentia apta. Cutis normae convenienter calida erat et humida, et sudores, levamentum afferentes, subinde apparebant cum urina copiosius evacuata ac naturae convenienter colorata; simul sensim sensimque tumores abdominales omnino fere disparebant, continuato Ferri carb. ad grana xvj quater per diem sumendi, usu.

Die V mensis Maji, aegrotae menstrua (interjecta

igitur 2 hebdomadibus) copiosius et minori cum dolore restituebantur. Ad diem ejusdem mensis VIII perdurabant cum universali aegrotae euphoria conjuncta, exceptis phaenomenis, hanc functionem communiter committantibus. Ad XIV usque, quo die aegrotae a nosocomio dimitti oportebat, molestiarum priorum nulla redierat, tumoribus simul omnino disparentibus et usu Ferri carb. ad gr. xiiß quater quotidie continuato.

Liceat mihi de efficacia Ferri carb. hoc in casu quaedam monere. Producebat vitam vegetiorem, in toto corpore, praecipue vero in abdomini. Si excerptis progenitam ab initio vividioris partis irritabilis in tractu intestinali affectionem, tanquam actionis immediatae alieni irritamenti in hunc tractum sensibilem sequelam, aucta secretionem remedium nostrum vim suam exercebat, eamque quidem eatenus tantummodo peculiari unius vel alterius organi sive systematis affectione conspicuam, quatenus ad secretionem opus esset. Simultanea tot secretionum, magni momenti habendarum, promotio perinde penetrantem ferri vim ejusque directionem in singulas corporis partes testatur ac exhalatio et calor cutis per totum corpus diffusus, impellentem ferri efficaciam quoad singula pro toto ostendebat. Urina naturae fere convenienter comparata, odor exhalationum cutis neutiquam mutatus, faeces, praeter colorationem ferri ope, nihil alieni exhibentes, demonstrabant, hic quidem nullas peculiare mutationes locum habuisse, sed

hosce effectus vis vegetativae humanae sincerae, normaliter agentis producta fuisse. Nam ubi ejusmodi mixtionis alienae reperiuntur, quae si criticae nominantur, non repugnabo, ibi sane signa prosperi vis vitalis (omnium organismi virium conjunctarum), ad integritatem organismi restituendam nisus esse possunt, sed inde actionem vegetativam, organismo nostro accommodatam, colligere haud permittunt, non magis quam alvi profluvium criticum integritatem concoctionis evincit. Quod ipsos tumores attinet, et hi ab initio vegetiorem manifestabant vitam et sensibiliores reddebantur, donec occulte ab impetu actionis vegetativae, ad restituendum idoneum corporis habitum potenter excitati, consumerentur. Pulsus fiebat aequabilior, plenior eoque ad vitam vegetativam augendam efficacior. Encephalum majorem exercebat dominatum et lusus coenaesthesos hystericus recedebat. Hoc utique quidem cum alvo minus adstricta et liberius excernente cohaerere videbatur; sed inde tamen intelligitur, quam fortiter functio organorum, ad vegetationem pertinentium, in hujus terrarum orbis domini conditionem agat. Subinde ordo functionum perturbatus jura consuetudinis sibi vindicare et vi ferri sananti audaciter repugnare tentabat. — Evacuationes alvi nigricantes demonstrant, Ferr. carb. easdem ac reliqua ferri praeeparata in primis viis metamorphoses subire. Et hic vis ferri in partes geminales facile erat agnoscenda, quae tamen intra fre-

quentioris excretionis fines se continebat.

Francogalli 47) Ferr. carb. commendant adversus infirmitatem organorum digestionis, porro contra sic dictas hepatis ac lienis obstructions, praecipue vero contra chlorosin et menstruationis defectum, omnino autem in morbis ab infirmitate organorum quorundam orientibus, in urinam retinendi incapacitate, in seminis ac muci profluvio, et illud modo cum extractis amaris, modo cum Opio, modo in pilulas redactum vel aliis sub formis ad 4—8 decigramm. sumtum.

Dr. Wolfius, Varsoviae degens, Ferri carb. minoribus dosibus ad 10—15 gr. cum nonnullis Rheigranis conjunctis et 24 horarum intervallis propinasti contra variæ cachexiae utilitatem experiebat. Im matrona quaedam scrophulosa florentis aetatis insigniter meliorem adversus exanthema quoddam herpeticum, contra quod graphites nullo usu fuisse dicitur, valetudinem adducebat atque simul blennorrhoea quaedam post abortum relicta, mitigabatur.

Jam ad considerandum Ferri carbonici efficaciam in morbis progredior, quorum signa praecipua longe alio actionis vitalis momenti continentur, qui porro non vegetatione vitiosa, sed sensu ac motu morboso, dolore et spasmo manifestantur. Hic quidem sententia de efficacia ferri, supra tradita, refutari videntur. Verum tamen crebra harum affectionum praesentia in

47) Dict. dict. med. Art. Carbonate de fer.

hominibus, quorum vegetatio nullo vel altero gradu turbata apparet, transitus doloris cujusdam, faciem occupantis in carcinoma 48), non diu ab hinc observatus, casus doloris faciei a Doctore Miquelio 49), Neuhausensi observati, quorum ratio maximam partem in abdomine posita erat (cum hoc inflatum, jecur vero saepe esset tumidum), quibus porro remedia sic dicta resolventia et aperitiva praecipue sanationem adduxisse feruntur, nec non habitus vitiosus quem Cotunni alique in nervis quondam neuralgia affectis, instituta cadaveris sectione invenerunt, illi sententiae rursus quodammodo patrocinari videntur. Et hic, ni fallor, effatum Boerhaavii 50) confirmatur, qui: „maximum vero, inquit, cuique remedium, quod oppositum illi causae, unde originem duxerat morbus.“ Accuratiores investigationes organorum, praesertim nervorum tam ejus regionis, in qua dolor saevit, quam organorum abdominalium hic lucem poterunt afferre.

Dr. J. W. B. Murray 51), medicus Americanus, primus animos ad usum praeparatorum Martialium in faciei dolore advertit.

Benj. Hutchinsonus 52), Collegii regii chirurgus

48) Med. chir. Zeitung. 1817. Bd. 4. S. 89.

49) Allgem. medic. Annalen. 1825. 9. Heft, September.

50) Hermannii Boerhaave aphorismi 1820. pag. 491.

51) Med. chir. Zeitung. 1817. 1. Bd. pag. 137.

52) Med. chir. Zeitung. 1822. 4. Bd.

rum Londinensium sodalis, primus Ferrum carbonicum in neuralgiis, praecipue in dolore faciei Fothergillii, decennio proxime praeterlapso prosperrimo cum successu tentavit et pluribus experimentis, ab ipso institutis et ab aliis medicis collectis ⁵³⁾ vim prope-modum specificam remedii nostri in hac et aliis neuralgiis exploravit. Benj. Hutchinsonus ⁵⁴⁾, ut effectus exoptatus consequatur, pro conditionibus praesentibus alia remedia in auxilium vocare, statum valde irritatum et inflammatorium imprimis respicere et medicamentis aptis oppugnare suadet. Semper subcarbonatem ferri ph. Lond., saepe vel eodem tempore vel alternatim cum nunguentis e Tartaro emetico, Camphora, Opio externe adhibendis copulatum ad $\mathfrak{Jj}$ — $\mathfrak{ss}$ bis vel quater quotidie exhibebat. Simul, si ventriculus affectus esset aromatica propinabat; si alvi profluvium oriretur, guttas nonnullas tinct. Opii. Sex hebdomadam vel 2—3 mensium intervallo cura erat absoluta. Idem remedium nostrum in insigni nervorum affecto- rum, partium vicinarum et totius organismi ad inflammationem proclivitate, contra-indicatum judicat ⁵⁵⁾. Secundum eundem multi medici Ferr. carb. pari prospero successu in neuralgiis, tam in capite

53) Med. chir. Zeitung. 1823. Bd. I. 1825. Bd. II. et IV. — Allgem. med. Annal. 1815. 8. Heft.

54) Med. chir. Zeitung. 1822. 4. Bd. S. 18.

55) Richter Therapie. 10. Bd.

quam reliquis in partibus obviis, usi sunt ⁵⁶⁾, e. g. in neuralgia ischiadica, in neuralgia nuchae, inguinum, ramorum nervi mediani, ac neuralgia quadam digiti medii. Ubique medicamenta quam maxime idonea sine successu exoptato antea erant adhibita, et maximam partem remedium nostrum dosi a B. Hutch. indicata ad $\mathfrak{Jj}$ — $\mathfrak{ss}$ 2—3 quotidie praescriptum.

Sequentes medicorum, praxin exercentium, observationes, ad confirmandam Ferr. carb. in neuralgiis efficaciam faciunt.

I s c h i a s.

A Doctore Strahsen Rigae observata.

Homo operarius, 53 annos natus, temperamentum phlegmaticum ex pluribus mensibus ischiade nervosa laborabat, contra quam plura remedia, ut Calam. arom., Camphora, Aconit., ol. Tereb., tinct. Guajaci vol., vin. colchic. intrinsecus et emplastrum vesicatorium, unguentum e Sublimato cum Opio, linimenta cum oleo Tereb. et Opio extrinsecus prope-modum sine successu in usum erant vocata. Postremo catapotia sequentia ordinabantur. Rec. Ferri carb. $\mathfrak{ss}$, res. Guajaci, extr. Dulcam. aa $\mathfrak{ss}$ m. f. pil. gr. $\mathfrak{ss}$ ter quotidie 10 sum. Post usum ter hebdomadalem dolores sensim cessabant et aegrotus prioribus suis negotiis vacare rursus potuit.

A Dr. Frohbeenio Dorpati.

Muller quaedam insigniter corpulenta, annos primae senectutis jam excessa, inde ex incipiente autumno anni 1825 ischiade femoris dextri periodica,

56) Med. chir. Zeitung. 1822. 4. Bd. et 1825. 2. et 4. Bd. — Allgem. med. Annalen. 1824. S. 255. — Horns Archiv. 1826. Sept. u. Octbr. — Frotier Notizen. 1826. Bd. 13. No. 13. — Hufel. Jouru. 1826. April. — Sammlung auserlesener Abhandlungen. Bd. 31.

tempore incerto redeunte, laborabat. Vesicantia, illitiones, cataclysmus, usus multorum remediorum anti-rheumaticorum, Tartari emetici, Calomelanos per se et cum aliis medicamentis nupti, remedia diaphoretica ac narcotica vix levamen affectionum gravium afferebant, quae potius subinde eo vehementius renovari videbantur. Mense Januario an. 1826 (sic narrat Frohbeenus) usum Ferr. carb. ad gr. j. pro dosi exordiebar, sed non ulterius quam ad gr. j. — jv summa dosi augere poteram, cum aegroti de appetitus defectu et pressorio capitis dolore queri inciperet. Quapropter quantitatem doseos Ferr. carb. ad gr. j. minui eamque in cataplasma cum $\frac{1}{2}$ gr. extr. Stram. 4 quotidie dari praecipiebam. Continuatus hujus remedii usus cum miranda fere celeritate magnum afferebat levamentum, illoque per 5 hebdomades et quod excurrit, continuo adhibito, perfectam producebat sanationem, crebro decedente simul urina valide saturata et sedimentum sub-rubrum relinquente corpulentia post curam insigniter decreverat nec serius eundem assecuta est gradum.

Neuralgia in capite.

Observationes Dr. Levini (Levy), Rigensis.

1) Viro cuidam annos 35, constitutionis parum firmae, qui vehementi dextri lateris capitis et faciei dolore diu laboraverat, quibus malis multa remedia frustra erant opposita, Ferr. carb. levamina quaedam comparabat.

2) Femina 30 annos nata, quae inde ex tertio partu, ante annum dimidium consecuto, hemiparesis fuerat vexata, remedium (de quo sermo est) modico tantummodo cum fructu adhibuit.

3) Post frigus corpore exceptum, vir quidam 30 annorum doloribus saevissimis in una aure et sinistra faciei parte, cum febre conjunctis, corripiebatur.

Sanguinis evacuationes, remedia derivantia omniaque alia talibus in morbis medicamina indicata ad comparanda, interjectis quibusdam mensibus, nonnulla levamenta, sed malo omnino tollendo non sufficiebant — nam dolor faciei permanebat. Usus remedii, de quo loquimur, morbum insigniter mitigabat et apparente auris fluxu, affectio plane cessabat.

4) Vir quidam 40 annorum, alioquin sanus, contra dolorem quandam, jam ex decem annis perdurantem (frontem praecipue occupantem et qui tum imprimis vehemens fieri incipiebat, si aegrotus in conventu hominum numeroso versabatur, vel ubi circa eum strepitus exaudiebantur, ita quidem ut saepe has causas occasionales evitare cogeretur), multa frustra sine successu adhibuerat. Usus remedii nostri inde exitibus jam mensibus eum a malo liberavit.

5) In praesenti (sunt verba Dr. Levini) curam suscepi eruditi cujusdam viridis aetatis, qui jam saepius vehementissimis totius capitis doloribus, sensu quodam gravitatis comitatis, laborat, ad omnia ingenii opera inertem eum recedentibus. Prius ad minimum 10 diebus mihi opus erat, ut ab hoc malo eum liberarem, quod post pollutiones nocturnas saepe ita increescebat, ut sui compos non esset; nunc Ferr. carb. multo velocius levamen adfert.

Dr. Levinum doses augere et usum remedii per tempus aliquot continuare oportebat, ut meliorem valitudinem eamque stabilem aegroti suo compararet.

Observationes Dr. Frohbeeni.

1) Puella 22 annorum ex 2 annis jam faciei dolore dextri lateris laboraverat, qui modo e nervo faciali modo infraorbitali prodibat. Supra totam dimidiam faciei partem tum diffusus, brevibus admodum intervallis tantummodo interruptus, maximo gradu morabatur, intolerabilis autem praesertim autumni et hyemis tempore apparebat. Propter eundem, forsitan etiam ob praegressum usum diutius medicamento-

rum, contra hunc morbum celebratissimorum, corporis sensibilitas insigniter erat aucta et saepius intercurrentia symptomata spastica universalia fuerant provocata. Hyeme anni 1823 usum Ferri carb. incipiebam et ab initio quotidie duo grana mane et vesperi cum Sacharo porrigere jubebam, atque post usum hujus remedii, duorum mensium spatio ad regulam continuati, affectio aegrotae stabiliter sanata est. Simul concoctio semper apta et haud turbata permanebat; menstruatio prius parca, durante usu Ferri carb. in profusorem converit mihi videbatur, et fortasse etiam exanthema quoddam spontaneum, in femoribus apparens, militare, quod magnopere pruriebat et 4 propemodum hebdomades morabatur, tanquam sequela remedii est considerandum, cum mox post curam absolutam sponte evanesceret.

2) Ancilla 28 annorum jam ex 7 inde annis symptomatibus hemicraniae in sinistra capitis latere, crebro redeuntibus ac valde vexantibus laboraverat, adversus quae a pluribus medicis remedia diversissima prorsus sine successu adhibita erant. Ego contra ea Ferro carb. a 4 gr. 3 quotidie ad usque 8 gr. 4 p. diem ascendens, usus sum, solummodo durante menstruatione illud seponens, vel dosin minuens et cum carminativis miscens, si levis nausea et pressus stomachalis intrarent. Praeter usum hujus remedii simplicem, repetitas inunctiones Fuci vesiculosi pone aurem adhibebam. Symptomata post usum semper mitiora ac rariora, interjectis 4 mensibus, penitus evanescebant et jam ex 3 annis et quod excurrit non amplius redierunt. Tanquam hujus medicamenti sequela et hoc in casu menstruatio profusior fieri videbatur, non tamen sudores critici nec diarrhoeae aut digestionis infirmitas durante usu vel post eum observabantur.

Neuralgia in brachio.

Observatio Dr. Mebesii (Mebes), Rigensis.

Vir quidam 60 circiter annorum motibus febrili-

bus vehementibus in Zona corripiebatur, quae sinistram pectoris partem et latus internum brachii sinistri cum exanthemate ei proprio occupabat. Morbus ad exsiccationem exanthematis usque sub consuetis doloribus urentibus decurrebat. Aegrotus, qui ad hoc usque tempus in lectulo decubuerat, jam per dies aliquot ambulaveret, cum partes ab exanthemate prius correptae rursus dolere inciperent, ita ut in 8 dierum intervallo vehemens neuralgia, praecipue in nervis brachii conspicua excoleretur. Dolor pluries per diem subito aegrum aggrediebatur, qui tum „ignis adest!“ exclamabat. Postquam per plures hebdomades externa et interna, narcotica aliaque remedia frustra propinata essent, dolor Ferro carb., ad 3j ter quotidie dato, removebatur.

Neuralgia testiculi.

Observatio Dr. I. E. Wolffii, Rigensis

Dominus P. W., 28 annos natus, flavus, staturae mediae, inde ex primis pueritiae annis exanthematibus capitis, glandulis tumidis in collo, auribus fluentibus vexabatur, quae, cum hominis habitatio esset humida ejusque alimenta minus proba, malum scrophulosum excultum supponere jubebant, quod sine auxilio medicorum vel alio quodam versus annos pubertatis gradatim evanescebat, quo durante autem aegrotus a reliquis consanguineis (fratribus et sororibus) quoad corporis incrementum superabatur. Anno aetatis 15 mercatori cuidam in disciplinam tradebatur et hic multum ei sub dio pessima etiam tempestate agendum erat, quare crebris refrigerationibus et udori, praesertim pedum erat expositus. Ab hoc tempore morbus ejus jam describendus, initium capit. Communiter dolores vehementes, identidem redcnnies, in testiculo dextro apparebant, qui situ quieto in conclave calido rur-

sus evanescebant, postquam 5—10 horae minutimoratae essent. Perspicue intrabant tempestate humido-frigida autumnii et veris tempore, atque adeo durante aestate eidem non parcebant, si loco quodam a vento perflato laborandum ei fuerat et quae postreme momorata est, praecipue erat causa, quae momento temporis hos dolores ei excitaret. Nec tumor nec temperaturae mutatio in testiculo iam durante exacerbatione, quam extra hoc tempus animadvertenda erant, sinister quoque testiculus statu perfecte sano reperiiebatur. Fulguris celeritate dolor intrabat aine quocunque prodromo, lente vero disparebat et plures horas perdurantem languorem et animum male affectum in aegroto relinquebat. In concubitu morbus prorsus nullam exerebat vim, crebro fortasse nimis crebro exercebatur, nec tamen ullus sentiebatur dolor. Cum ex eo quaereretur quomodo dolor se exsereret, urendo, pungendo aut premendo etc; aegrotus semper respondebat, ita se affici ac si testiculus a quodam, summa vi adhibita contunderetur. Morbus quidam syphiliticus, 25 aetatis anno accedens, cuius symptomata quidem deleta, qui autem non radicitus sanatus fuerat, anni intervallo serius ceu lues universalis cum exanthemate, per totum corpus diffuso et pluribus exostosis in utrisque erubris prorupit et severae curae mercuriali subiciebatur, suffulvae decocto quodam e rad. Sarsap., ligno Guajaci et stip. Dulcam., comparato, quod aegrotum denuo ad speciem tantum sanabat, donec serius post anni semissem decoctum Zittmanni secundum praecepta Prof. Chellii (vide Annales Heidelbergenses T. I fasc. I) adhibebatur; attamen tota curandi ratio his erat repetenda. Num Mercurio omni quidem praecautione et diaetae lege severa adhibita, organa cutanea tolerando frigori minus idonea fuerint reddita, vel an juvenis negotiis suscipiendis coactus, denuo refrigerationibus se exposuerit, incertum est, ut paucis utar, autumnio anni 1826 testiculi dolor horrenda vehe-

mentia rursus apparuit ac per integras horas dimidias perdurabat, simul aegrotus in quovis insulnu ita longuescebat, ut pedibus se sustinere hand poterit. Cum in eruptionibus prioribus hujus mali diversissima remedia contra illud commendata, inter quae hirudines, fomenta humida et sicca, antirheumatica, narcotica, Cort. Peruv. cum Opio copulatum atque posterius separatim propinatur memoro, prorsus nihil in melius mutasset, et hac vice id ab eis non erat expectandum, quare Ferr. carb. Hutchinsono adversus neuralgias cum fructu usurpatum et a multis commendatum et hic tentare apud animum statui, cui quidem experimento faustissimus respondebat eventus. Pulveres ad $\mathcal{H}$ i, ter quotidie dati mox levamentum symptomatum afferrebant, eorumque 24 in usum vocatis, ne minimus quidem dolor relinquebatur, neque, quamvis iisdem ac antea negotiis per totam hyemem functus esset, revertentur. Veris tempore anni 1827 peculiaris quidam sensus, hand describendus in testiculo reditum morbi verisimilem significare videbatur, 12 autem pulveris eadem dosi statim adhibiti morbum, ne vestigio quidem relicto, tollebant, ita ut ad hoc usque tempus (mensem Novbr. 1827) ne minima quidem morbi accessio sit observata et homo, jam perfecte sanatus, optima gaudet valetudine.

Quod denique efficaciam Ferri carbonici in morbis, abnormi motu se manifestantibus, attinet, eo minus mirabilis videri potest, cum ferrum in universum vetustam jam sibi in his vindicet celebritatem. Tulpus ⁵⁷⁾ cum vino, e ferro praeparato, epilepsiam e liene, quem sine vehementibus doloribus contingere non poterat, exortam sanasse dicitur et Tissot ⁵⁸⁾ „pauci sunt medici, inquit, qui non saepius feminas, infantes, praecipue vero infir-

57) Chr. J. Mellin pract. mat. med. 1789. p. 273.

58) A. D. Tissot Schriten. 4. Tbl. p. 625.

miores, flaccidas ac sensibiles puellas annorum 8—9 viderint, pluries per diem convulsionibus correptas, quae tamen, usu ramentorum ferri, vel sine additamento vel cum aliis medicamentis roborantibus conjunctorum, brevi tempore malum immutatum senserint, tandem vero sanatae essent.“ Denique in omnibus libris, materiam medicam tractantibus, ferrum contra ejusmodi morbos laudatum reperimus.

Dr. Elliotson ⁵⁹⁾ medicus hospitii aegrotantium S. Thomae publici, quod Londini floret, 9 casus narrat, quibus Ferr. carb. contra choream St. Viti valde efficacem se ostenderit. In pluribus remedia efficacissima sine successu exoptato adhibita erant. Plura symptomata (capitis dolor, vertigo, aetus, digestionis turbatio) quae alius ferri usui contraria sunt, eodem non solum non augebantur sed potius continuato ejus usui cedebant, postquam probatissimis adversus ea remediis resisterant. Ferr. carb. a 3β—33 2 vel 4 quotidie porrigebat. Simul sanguinis evacuationes, vesicatoria, ac remedia aperitiva pro re nata haud negligebantur. Idem de quodam aegrotō 28 annorum narrat, qui tremore brachiorum et femorum (quem morbum paralysia agitantem nuncupat) laborabat, cum capitis dolore, dolore in lumbis, cruribus, femoribus conjuncto et qui animum nullam in rem potuit advertere. Contra hunc morbum unguentum e Tartaro emetico, oleum Tereb., Zincum sulphuricum, lavatio occipitis et frontis liquoribus spirituosus, vesicatorium, cujus loca emollita mensis integri intervallo cum unguento Sabinae patula servabantur, 8 hirudines quotidie in tempora applicatae et medicamenta purgantia accerrima nihil efficiebant. Ferrum carbonicum secundum pharmacopoeam Londinensem ad 3β—3jjj inde a die 3 Junii ad usque d 15 Juli portionem augendo exhibitum, aegrosam sanasse dicitur.

59) Sammlung auserl. med. Abhandl. Bd. 31.